

Gamy, wprawki, pasaże i interwały na początkowym etapie edukacji muzycznej w oparciu o wymagania edukacyjne dla Szkół Muzycznych I stopnia i Ogólnokształcących Szkół Muzycznych - Zbiór.

Wprowadzenie

Nauka gry na flecie, szczególnie na poziomie początkowym, wymaga systematycznego podejścia do podstawowych elementów technicznych, takich jak gamy, wprawki, pasaże i interwały. W oparciu o wymagania edukacyjne dla Szkół Muzycznych I stopnia oraz Ogólnokształcących Szkół Muzycznych, został stworzony zbiór materiałów mających na celu ułatwienie pracy nauczycieli oraz uczniów. Celem tego artykułu jest przedstawienie struktury i założeń opracowanego zbioru oraz jego znaczenia w edukacji muzycznej.

Klasa I

Gamy przez jedną oktawę:

C-dur, F-dur, G-dur

-Gama całymi nutami

-Gama ćwierćnutami

-Wprawki uproszczone

-Pasaż

Klasa II

Gamy przez dwie oktawy:

C-dur a-moll, F-dur d-moll,

B-dur g-moll, G-dur e-moll,

D-dur h-moll

-Gama całymi nutami

-Gama ćwierćnutami

-Wprawki uproszczone

-Pasaż, pasaż na stopniach

Klasa III

Gamy przez 3 oktawy:

C-dur a-moll, F-dur d-moll,

B-dur g-moll, Es-dur c-moll,

G-dur e-moll, D-dur h-moll,

A-dur fis-moll

-Gama całymi nutami

-Gama ćwierćnutami

-Wprawki uproszczone

-Pasaż, pasaż na stopniach

-Tercje

Klasa IV

Gamy przez 3 oktawy:

C-dur a-moll, F-dur d-moll,

B-dur g-moll, Es-dur c-moll,

As-dur f-moll, G-dur e-moll,

D-dur h-moll, A-dur fis-moll,

E-dur cis-moll

-Gama całymi nutami

-Gama ćwierćnutami

-Wprawki klasyczne

-Pasaż, pasaż na stopniach

-Tercje

Klasa V

Gamy przez 3 oktawy:

C-dur a-moll, F-dur d-moll,
B-dur g-moll, Es-dur c-moll,
As-dur f-moll, Des-dur b-moll,
G-dur e-moll, D-dur h-moll,
A-dur fis-moll, E-dur cis-moll,
H-dur gis –moll

-Gama całymi nutami

-Gama ćwierćnutami

-Wprawki klasyczne

-Pasaż, pasaż na stopniach

-Tercje

Klasa VI

Gamy przez 3 oktawy

C-dur a-moll, F-dur d-moll,
B-dur g-moll, Es-dur c-moll,
As-dur f-moll, Des-dur b-moll,
Ges-dur es-moll, G-dur e-moll,
D-dur h-moll, A-dur fis-moll,
E-dur cis-moll, H-dur gis –moll,
Fis-dur dis-moll

-Gama całymi nutami

-Gama ćwierćnutami

-Wprawki klasyczne

-Pasaż, pasaż na stopniach

-Tercje

Cel i założenia zbioru

Zbiór gam, wprawek, pasaży i interwałów powstał z myślą o początkujących flecistach oraz nauczycielach, którzy często muszą ręcznie rozpisywać materiał, aby lepiej wytłumaczyć uczniom jego wykonanie. Zbiór ten, napisany w języku polskim, ma prowadzić uczniów przez świat tonacji w sposób jasny i przejrzysty, co zapewnia skuteczność nauki zarówno podczas lekcji, jak i samodzielnej pracy w domu.

Struktura zbioru

Gamy

Podstawowymi elementami nauki gry wynikającymi z podstawy programowej są gamy. Uczniowie rozpoczynają naukę od poznawania pierwszych dźwięków, takich jak H1, A1, G1, F1, B1, a następnie przechodzą do dźwięków wyższych oktaw: C2, D2, E2, F2, G2. Pierwsze gamy, które uczniowie poznają, to F-dur, G-dur i C-dur. Ćwiczenie gam służy nie tylko przygotowaniu do gry utworów, ale również rozwijaniu umiejętności technicznych, takich jak kontrola oddechu i słuchanie własnego brzmienia.

Długie dźwięki

Ćwiczenie gam całymi nutami służy słuchaniu własnego brzmienia i rozwijaniu kontroli oddechu. W przypadku uczniów klas 1-2, koncentracja skupia się na kierunku i sile powietrza, a ćwiczenia te są również ćwiczeniami oddechowymi, które można wykonywać najpierw półnutami, potem półnuta z kropką i całymi nutami. U bardziej zaawansowanych flecistów (klasy 3-6) gama całymi nutami pozwala na pracę nad prędkością powietrza oraz rodzajem i barwą dźwięku. Istotnym aspektem jest również nauka wibracji, która wzbogaca dźwięk i wymaga pełnej kontroli nad jej amplitudą i częstotliwością.

Wprawki

Wprawki mają na celu naukę zmiany chwytów oraz struktury myślowej kolejności dźwięków. Początkowe wprawki są uproszczone, aby uczniowie mogli skupić się na schemacie i zależnościach między dźwiękami. Klasyczne wprawki, które pojawiają się na późniejszym etapie, są bardziej złożone i wymagają biegłości palców oraz odpowiedniej artykulacji. Początkowo wprawki mogą być grane legato, aby skupić się na płynności zmiany chwytów i stabilności brzmienia. W miarę postępów można wprowadzać różne artykulacje, takie jak staccato czy marcato. Ćwiczenia te wzmacniają język, zwiększają jego prędkość i wyrównują pracę palców. Prawidłowa praca języka, jego pozycja oraz ułożenie są ogromnie ważne. Istnieje wiele różnych preferencji i zdań na ten temat, jednak wspólnym mianownikiem jest praca samą końcówką języka, zwracając uwagę na tendencję do niekontrolowanej zmiany pozycji (podwijania, zwijania języka).

Pasaże i interwały

Ćwiczenia pasaży i interwałów pomagają udoskonalić połączenia między dźwiękami znajdującymi się w większych odległościach. Ponieważ wiele utworów fletowych opiera się na gamach i pasażach, regularne ich ćwiczenie ułatwia późniejsze rozczytanie literatury fletowej oraz rozwiązywanie problemów technicznych związanych z interpretacją, dynamiką i artykulacją. Pasaże są niczym innym jak rozwinięciem gamy o sekwencje dźwięków składające się z większych skoków, co pozwala na rozwijanie precyzji i płynności w grze.

Metodyka nauczania

Ćwiczenie gam

1. Początkujący (klasy 1-2):

- Cel: Rozwijanie kontroli oddechu i słuchanie własnego brzmienia.
- Ćwiczenie: Graj gamy całymi nutami, koncentrując się na kierunku i sile powietrza.
- Metoda: Ćwicz płynne przejścia między dźwiękami, dbając o równomierne brzmienie.

2. Średniozaawansowani (klasy 3-6):

- Cel: Praca nad prędkością powietrza oraz rodzajem i barwą dźwięku.
- Ćwiczenie: Graj gamy całymi nutami, skupiając się na jakości dźwięku.
- Wibracja: Wprowadź wibrację dla wzbogacenia dźwięku.
  - Technika: Użyj przepony do rytmicznego ruchu: zmieniaj rytmy (ćwierćnuty, ósemki, triole, szesnastki).

Wprawki

1. Uproszczone wprawki:

- Cel: Nauka zmiany chwytów oraz kolejności dźwięków.
- Ćwiczenie: Powtarzające się motywy od różnych dźwięków.
- Metoda: Skoncentruj się na schematach i motywach, aby ułatwić naukę utworów na pamięć.

2. Klasyczne wprawki:

- Cel: Rozwijanie techniki, precyzji pracy języka i palców.
- Ćwiczenie: Regularne granie wprawek.
- Metoda: Ćwicz różne artykulacje (legato, staccato, marcato) i pracuj nad płynnością gry.
- Efekt: Zwiększenie prędkości języka i wyrównanie koordynacji ruchu palców.

Pasaże i interwały

1. Ćwiczenia:

- Cel: Udoskonalenie połączeń między dźwiękami położonymi w większych odległościach.
- Ćwiczenie: Graj pasaże i interwały, koncentrując się na precyzji i płynności ich przejścia.

Czynniki, na których należy się skupić to - legato, płynny ruch palców, rezonans między dźwiękami.

2. Znaczenie:

- Literatura fletowa: Wielu utworów opartych na gamach i pasażach.
- Technika: Regularne ćwiczenie tych elementów ułatwia szybsze rozczytywanie utworów i rozwiązywanie problemów technicznych wynikających z trudnych połączeń dźwiękowych.

3. Praktyka:

- Cel: Rozwój warsztatu, oddechu, biegłości technicznej oraz świadomości własnej gry.
- Ćwiczenie: Regularne wykonywanie gam, pasaży i wprawek.
- Efekt: Ułatwienie gry ze słuchu i możliwość rozpoczęcia improwizacji.

Znaczenie zbioru w edukacji muzycznej

Regularne ćwiczenie gam, pasaży i wprawek jest fundamentalnym elementem w nauczaniu gry na flecie. Dzięki nim rozwija się warsztat, oddech, biegłość techniczna i wszystkie pochodne, ale przede wszystkim świadomość własnej gry, tego co potrafimy, a które chwytamy, połączenia czy pochodny sprawiają nam trudności. Nie znam żadnego dobrego, bardzo dobrego czy świetnego flecisty, który mógłby powiedzieć, że osiągnął swój kunszt bez ćwiczenia gam. Odbiegając nieco od podstawy programowej, warto nadmienić, że ćwiczenie tych podstawowych elementów ułatwi nam znacznie wprowadzenie ucznia w postawy improwizacji czy grania ze słuchu.

Wnioski

Stworzony zbiór gam, wprawek, pasaży i interwałów jest cennym narzędziem wspomagającym naukę gry na flecie. Dzięki niemu nauczyciele mogą skuteczniej przekazywać wiedzę, a uczniowie mają jasne i czytelne materiały do samodzielnej pracy. Zbiór ten, będący wynikiem wieloletniego doświadczenia i pracy dydaktycznej, jest istotnym wsparciem dla środowiska fletowego i może przyczynić się do podniesienia poziomu edukacji muzycznej w Polsce.

Literatura

1. Moyse, M. "Scales and arpeggios"
2. Moyse, M. "Daily exercises"
3. Moyse, M. "Art and technique"
4. Bernold, Ph. "Technique of the embouchure"
5. Towarnicki, E. "Szkoła na flet"
6. Lehmann, A. "Mój przyjaciel flet"

O autorce

Od 2009 roku prowadzę klasę fletu w PSM I stopnia im. F. Chopina w Będzinie. Równocześnie jestem pierwszą flecistką Filharmonii Zabrzeńskiej od 2013 roku. Myślę, że te dwa zawody wspina się ze sobą uzupełniają. Bycie pracownikiem Filharmonii pomogło mi wiele razy w pozyskiwaniu różnorodnych doświadczeń tak potrzebnych w pracy nauczyciela. Stały kontakt z nauczycielami różnych szkół muzycznych z całego województwa pracujących w Filharmonii poszerzył również moje horyzonty i wiedzę. Korzystając z tego wieloletniego doświadczenia oraz mając na względzie wymagania edukacyjne zbiór obejmuje gamy dostosowane do podstawy programowej, a także do zakresu poznawanych dźwięków skali fletu przez ucznia względem klasy, do której uczęszcza.

Wybrane przykłady nutowe:

GAMA F - dur

Gama całymi nutami / opcjonalnie można wykonywać półnutami z kropką lub półnutami

Ascending: F1, G1, A1, B1, C2, D1, E1, F2, F2

Descending: E2, D2, C2, B1, A1, G1, F1

Gama ćwierćnutami

Ascending: F1, F2, F2, F1, F1

Wprawki uproszczone

Ascending: F1, G1, A1, H1, C2, D2, F2, F2

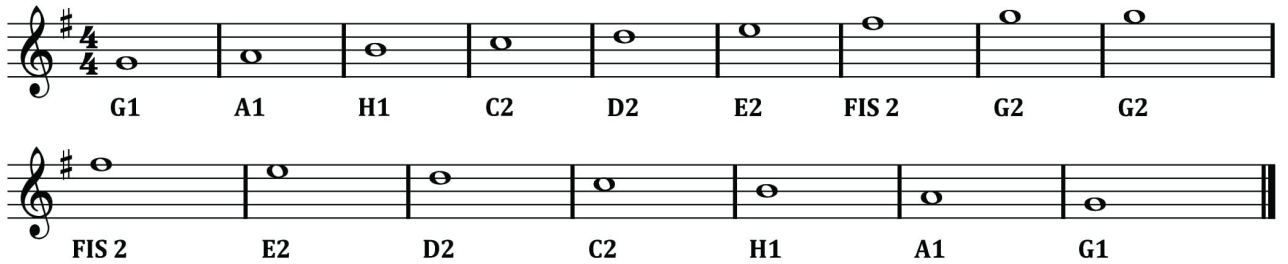
Descending: E2, D2, C2, H1, A1, F1, F1

Pasaż w postaci zasadniczej (bez przewrotów)

Ascending: F1, A1, C2, F2, F2, C2, A1, F1, F1

GAMA G - dur

Gama całymi nutami / opcjonalnie można wykonywać półnutami z kropką lub półnutami

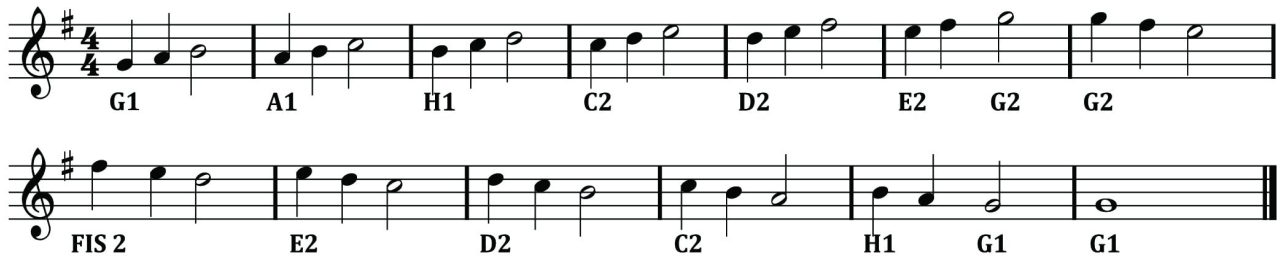
Musical notation for the G major scale using whole notes. The scale is written on a treble clef staff with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The notes are: G1, A1, H1, C2, D2, E2, FIS 2, G2, G2. The second line shows the descending scale: FIS 2, E2, D2, C2, H1, A1, G1.

Gama ćwierćnutami

Musical notation for the G major scale using quarter notes. The scale is written on a treble clef staff with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The notes are: G1, G2, G2, G1, G1.

Wprawki uproszczone

Musical notation for the G major scale using simplified exercises with quarter notes. The scale is written on a treble clef staff with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The notes are: G1, A1, H1, C2, D2, E2, G2, G2. The second line shows the descending scale: FIS 2, E2, D2, C2, H1, G1, G1.

Pasaż w postaci zasadniczej (bez przewrotów)

Musical notation for the G major scale using a basic passage with quarter notes. The scale is written on a treble clef staff with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The notes are: G1, H1, D2, G2, G2, D2, H1, G1, G1.

GAMA C - dur

Gama całymi nutami / opcjonalnie można wykonywać półnutami z kropką lub półnutami

Two staves of music in 4/4 time, showing the C major scale using whole notes. The first staff contains the ascending scale: C2, D2, E2, F2, G2, A2, H2, C3, C3. The second staff contains the descending scale: H2, A2, G2, F2, E2, D2, C2.

Gama ćwierćnutami

One staff of music in 4/4 time, showing the C major scale using quarter notes. The notes are: C2, D2, E2, F2, G2, A2, H2, C3, C3, H2, G2, F2, E2, D2, C2.

Wprawki uproszczone

Two staves of music in 4/4 time, showing simplified exercises using quarter notes. The first staff contains the ascending scale: C2, D2, E2, F2, G2, A2, C3, C3. The second staff contains the descending scale: H2, A2, G2, F2, E2, C2, C2.

Pasaż w postaci zasadniczej (bez przewrotów)

One staff of music in 4/4 time, showing the basic passage without inversions using quarter notes. The notes are: C2, E2, G2, C3, C3, G2, E2, C2, C2.